

Gospodarstvo v si etu

Položaj svetovnega gospodarstva v prvi polovici lanskega leta

Splošni gospodarski polet, ki je že več kot leto dni značilen za svetovno gospodarstvo, za gospodarstvo Evrope pa že nekaj let, traja še naprej, kljub raznim ukrepom, ki hočejo zavreti poslovni optimizem, pa je najnovejši razvoj na mednarodno-političnem polju morda še stimuliral njegovo nadaljnje razširjenje. Zaradi tega se je povečala zaskrbljenost tistih, ki od tega pričakujejo preveliko in nesorazmerno povečanje investicij.

Lahko rečemo, da je konec leta 1954 v svetu prevladoval poslovni optimizem. Ta optimizem so začeli omejevati razni zaviralni ukrepi, ki so jih podvzeli v nekaterih zahodno-evropskih državah in ZDA. Do teh ukrepov je prišlo v prvih mesecih lani v glavnem zaradi strahu posameznih vlad, da ne bi preveč aktivna poslovna in zlasti investicijska dejavnost izzvala inflacijskih pojavov. Kljub takšnim zaviralnim ukrepom proti premočni ekspanziji pa se je proizvodnja v preteklem letu stalno dvigala in vsih glavnih državah, obseg zunanje trgovine se povečuje, zlasti pa raste izmenjava med državami vzhodnega in zahodnega bloka. Za sedaj splošni gospodarski polet, zlasti na zahodu, daleč prekaša zavore, s katerimi želijo vlade previdno preprečiti čezmeren razvoj.

Proces osamosvojitve evropskega gospodarstva

Zanimiva je v tej zvezi gotova osamosvojitve evropskega gospodarstva od neposrednega, poprej skoraj absolutnega vpliva poslovnega razvoja v ZDA. Ta proces osamosvojitve gospodarskega toka v Evropi je bil zapazen že v letu 1953, ko je v ZDA nastopil poslovni zastoj. Že od leta 1952 so ZDA s strahom pričakovale nastop tega zastoja kot posledico prenehanja nesorazmerno velikega dviga proizvodnje v ZDA (v zvezi z začetkom spopadov v Koreji).

V Evropi je takrat vladal gospodarski polet, bilo pa je pričakovati, da bo prišlo do preobrata v gospodarskem razvoju enostavno zato, ker so se do takrat vse spremembe v ameriškem gospodarstvu skoraj avtomatsko, mnogokrat pa še nesorazmerno močnejše odrazile tudi na posameznih evropskih gospodarstvih. Zaradi raznih ukrepov na kreditnem področju in raznih drugih intervencij in pa zaradi nekaterih drugih pogojev v ZDA ni prišlo do krize, temveč samo do tapoznelega poslovnega zastoja. Toda v Evropi gospodarski zastoj ni nastopil. Pokazalo se je namreč, da so si posamezne evropske države toliko opomogle od posledic vojne in se gospodarsko osamosvojile, da so lahko nemoteno nadaljevale dobo gospodarskega poleta in napredka.

Ukrepi za zaviranje gospodarskega poleta

V teku leta 1955 je nastopil prav nasproten razvoj, za katerega je značilno odvajanje

evropske konjunktore od gospodarskega toka v ZDA. Prvi ukrepi za omejevanje kredita so se pojavili lani v Evropi in ne v ZDA. Evropskih držav se je začela lotevati bojazen, da ne bi njihov gospodarski polet, ki je trajal že nekaj let, šel predalet. Evropske države so prve potegnile za zavore. Šele kasneje so začeli tudi v ZDA podvzemati podobne ukrepe, toda v blažji obliki in s precejšnjim obotavljanjem. Za sedaj imajo ti ukrepi prej značaj omejevanja in slabega vsklajevanja z evropskim primerom, kot pa da bi pomenili odraz neke pereče notranje potrebe.

Svetovna blagovna tržišča so v teku prve polovice leta 1955 pokazala stabilno tendenco, ki v glavnem ustreza ugodnemu razvoju posameznih vodečih gospodarstev. Razen kakava in pšenice, katerih cene so padale pretežno pod sezonskim vplivom, so imeli ostali glavni borzni artikli v prvih šestih mesecih lani v svetu stabilen karakter. Cene barvnih kovin so kazale tako čvrsto tendenco, da je cena bakra doživela rekordno višino v zgodovini. Kakor koli, čvrstina blagovnih tržišč pomeni važen očitelj gospodarskega razvoja na svetu, vendar se ne more zanemariti gotov element nesigurnosti, ki preveča vsa blagovna tržišča, prav tako, kot se v drugih oblikah odraža tudi iz neštetih ukrepov gospodarskih omejevanj, katere posamezne države uvajajo in dopolnjujejo.

Pomočnik ameriškega ministra za kmetijstvo je izjavil, da so ZDA nakopičile na podlagi subvencijskega programa velike presežke kmetijskih pridelkov. Dejal je, da ima ameriška vlada za lastnih zalog v vrednosti 73 milijarde dolarjev in da največji del teh zalog predstavljajo ameriški izvojni pridelki — pšenica in bombaž. Dodal je, da sedanji presežki posameznih artiklov lahko zadovoljijo izvoznemu povpraševanju za nekoliko let vnaprej. Tako predstavljajo zaloge pšenice na podlagi izvoza v sezoni 1954/55, štiri milijarde funtov, riža in bombaža pa triletni izvoz.

Svetovne zaloge pšenice

Po podatkih, ki jih je objavila kanadska uprava za statistiko, so v začetku oktobra imele zahodne izvozniške države 2,24 milijarde bušljev zaloga pšenice, kar pomeni, da so se te zaloge v primerjavi z lanskim letom povečale za 5 odstotkov.

Gradnja železnice na Kitaj

Po poročilu agencije »Novs Kitajska« bodo prihodnje leto zgradili na Kitajskem 1420 kilometrov železniških prog, kar po sporočilu kitajskega ministrstva železnice pomeni 17 odstotkov več kakor letos. Med drugim omenjajo, da bodo na liniji Lančou—Sinkiang postavili 231 kilometrov novih tirov, s čimer bodo podaljšali to progo na dolžino iznad 900 kilometrov. S tem bodo povečali odhodne postaje z največjim petrolejskim središčem Junana. Ta proga bo, ko bo dokončana,

postala del železniške magistrale, ki spaja vzhodno in zahodno Kitajsko.

Zmanjšanje oboroževanja in svetovno gospodarstvo

Ta nesigurnost izhaja iz raznih vzrokov, predvsem pa iz dejstva, da so proizvodne kapacitete razvitih držav v toliki meri zrastle, da daleč prekašajo obstoječe potrebe kapitalističnega tržišča teh držav in vse akutnejše postavljajo vprašanje plasmaja presežkov v tujini. Konkurenca kvalitetnega nemškega in cenenege japonskega blaga, ki se pred nekaj leti sploh ni pojavljalo na svetovnem tržišču, se bolj potencira problematiko tržiščne ekspanzije. Cene nekkih osnovnih kmetijskih proizvodov, ki se umetno z ameriški intervencijami drže na visokem nivoju, povzročajo nesigurnost v industrijskih državah, zlasti glede bodočega formiranja proizvodnih stroš-

kov njihovih proizvodov. S tem se povečuje nesigurnost v pogledu možnosti bodočega plasmaja blaga na tržiščih, ki ne morejo plačati visokih cen za industrijske proizvode. Ti problemi se postopoma kristalizirajo v težnji, da se s pospeševanjem gospodarskega razvoja v nerazvitih državah razširi tržiščna osnova svetovnega gospodarstva. Se do nedavnega je ta rešitev predstavljala edini izhod za bližnjo bodočnost, ker so sredstva potrebna za razvoj teh držav tako velika, da ni kazalo, da bi bilo pod sedanjimi pogoji možno močnejše pospeševanje njihovega razvoja.

Toda najnovejši razvoj na političnem področju je odprl gospodarstvu nove perspektive in ustvaril novo nevarnost. Če bi zaradi najnovejšega političnega razvoja prišlo do splošnega zmanjšanja oborožitve na svetu, bi vprašanje zaposlitve obstoječe industrije prineslo nov ele-

ment nesigurnosti v današnji problematiko preozkih svetovnih tržišč. Toda zmanjšanje izdatkov za oboroževanje odpira po drugi strani možnost pospešitve razvoja in povečanja tržišča v nerazvitih državah. To je mogoče doseči prav s tistimi ogromnimi sredstvi, ki se sedaj uporabljajo za oborožitev. Skozi politično perspektivo v svetu ta sredstva lahko naenkrat postanejo svobodna — ob onih že obstoječih, ki pa niso bila zadostna.

Se en element negotovosti današnjega časa nastaja iz vprašanja, ali se bodo presežki kapitala, ki bi mogli nastati zaradi morebitnega zmanjšanja oborožitve, dovolj močno in dovolj hitro prelivati iz razvitih v nerazvite države, da bi mogli izzvati takšno povečanje svetovnega tržišča, ki postaja za razvite države prav tako neobhodno, kakor za nerazvite.

Vladimir Pertot.

Novosti iz znanosti in tehnike

UNIVERZALNI KMETIJSKI STROJI

Neka tovarna kmetijskih strojev v Ukrajini je izdelala prvo serijo novih univerzalnih visečih plugov, ki zajamejo v širino 1,7 metra. Namenjeni so za mehanizacijo dela v vinogradih. Komplet premičnih delovnih delov, ki jih po potrebi lahko zamenjamo, omogoča globoko oranje v treh redih. Hkrati troši mineralna gnojila, kultivira, pull sadike, pokriva vinsko trto za zimo in opravlja druga dela.

EKONOMIČNI TRAKTOR

O najnovejšem traktorju neke britanske tvrdke trdijo, da je »fantastično ekonomičen«, ker troši komaj 1,1 litra goriva na uro.

Menijo, da ta traktor, katerega osemletni razvoj so držali v tajnosti, združuje v sebi lastnosti nekoliko traktorjev. Proizvajalci poudarjajo njegovo nizko ceno (389 angleških funtov), ekonomičnost dela, vsestranost in učinkovitost, in pravijo, da je to »traktor za vsakogar«.

Traktor ima pnevmatični sistem za upravljanje z orodji. Z majhnim kompresorjem na zrak se z dotikom na vzvod ustvarja zadostna energija za dvig in spuščanje orodja, tako da ga upravlja lahko tudi nekvallificiran delavec. Traktor ima nekoliko kompletnih orodnih priborov in ga lahko izkoriščajo v različne namene.

VSEPLOŠNI BULDOZERJI

V harkovski tovarni za izdelavo cestnih strojev so izdelali in preizkusili nov vseplošni buldožer modela »D-315«. V normalnih pogojih tak agregat zamenjuje nekoliko buldožerjev prejšnjih konstrukcij.

Del novega stroja za kopanje zemlje je montiran na dizlovm

traktorju »DT-55«. Pri naspajanju zemlje v kanale in jezove se ta buldožer giblje v ravni črti in rine zemljo ter obseže širino tri in pol metra. Na uro prenese lahko 400 kubičnih metrov zemlje na razdaljo 50 metrov. Buldožer lahko uporablja na šotišču in za izsuševanje močvirij.

Z uspehom so končali tudi poskuse z buldožerjem z manjšimi dimenzijami, ki je podoben vrnarsko-sadjarškemu traktorju. Ta stroj bodo lahko uporabljali zlasti pri zbiranju drobnega kamenja po gradbiščih stanovanjskih soseslopj in industrijskih objektov. Lahko ga rabijo tudi za kidanje snega po trotuarjih, ali pa z njim lahko delajo gredice po vrtovih itd.

ORODNI STROJI — VELIKANI

Tovarna orodnih strojev v Novosibirsku (ZSSR) je za težko lahko industrijo izdelala letos edinstveno podolžno stružnico. Površ. njegove delov. mlze me-

ri 48 kvadratnih metrov in tehta 350 ton. V tej tovarni so izdelali še drugi velikanski stroj — vodoravnega globalca, ki doseže višino trinadstropne hiše in zavzema površino 220 kvadratnih metrov, težak je 180 ton. Premer vretena tega stroja znaša 250 mm. V tej tovarni izdelujejo sedaj še večji orodni stroj istega tipa, ki bo imel premer vretena 320 mm.

Te stroje v celoti upravljajo s pomočjo komandne table z visečega pulta, ki se skupno s strojnikom lahko premika na razna mesta delovne površine.

OGNJEVZDRŽNI LES

Po poročilih iz Sovjetske zveze so tam iznašli metodo za proizvodnjo ognjevdržnega lesa. Poskusi so pokazali, da je proizvodnja dala uspešne rezultate, tako da bodo iz ognjevdržnega materiala v bodoče lahko izdelovali tudi furnir, lesene plošče, linolej, les za inkrustacije itd.

NOVI STROJI V SOVJETSKIH PODJETJIH

V Moskvi se je končalo posvetovanje delavcev podjetij za izdelovanje orodnih strojev, kjer so razpravljali o uvedbi novih strojev v tovarne in izboljšanju kakovosti proizvodnje.

Akademik V. Dikušin je imel zanimiv referat. Govoril je o zadnjih pridobitvah na področju avtomatizacije. Sovjetski konstruktorji so izdelali stroj na orodja z originalnim sistemom za kopiranje. »Naloge« za mehanizem se pišejo na magnetnem traku ali karti. Trak gre nato skozi električni komandni aparat, ki sam brez sodelovanja delavcev upravlja vse procese. S takšnimi napravami obdelujejo se-

stavljene krivuljaste dele natančneje kakor z navadnimi šablonami.

Pri izdelovanju orodnih strojev ima uporaba polsprevodnikov, fotoelementov in magnetnih ojačevalcev veliko bodočnost, ker dela stroj z njimi mnogo bolj varno in zanesljivo. Novost pomenijo tudi tako imenovani »ultrazvočni« orodni stroji, osebni vibratorji povzročajo na njih 100 do 200.000 tresljajev na sekundo. S tako visoko frekvenčnimi tresljaji lahko obdelujejo kovine, ki so dosti trše od samega rezilnega orodja.

Na posvetovanju so razpravljali tudi o poenotenju konstrukcij orodnih strojev.